

קבע ותחנונים

רביד יניב

לפעמים יש שעל ידי חופש הרעיון מתגלה הטהרה, והסדרים המעשיים וכל חוקי המוסר מתעלים על ידי הציור העצמי הבלתי מוגבל. ויש אשר הסדר המעשי המתוקן, המוגבל בגבולותיו, הנובעים ממקור עליון, הם הגורמים לבנות את היכלי הרוח העליונים בעזם וטהרתם. אתערותא דלעילא, או אתערותא דלתתא.

(שמונה קבצים, ו רנו)

פתיחה

תפלת השחר עד חצות, רבי יהודה אומר עד ארבע שעות. תפלת המנחה עד הערב, רבי יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע. ושל מוספין כל היום, רבי יהודה אומר עד שבע שעות.¹

מימי בראשית הייתה תפילה בעולם. בתקופת האבות, בנדודים במדבר סיני, בהקמת המקדש בירושלים ובגלות בבל, עמד אדם והתפלל. אופייה של תפילה זו היה אישי ופשוט. במקרא נוכל למצוא מסגרות ומבנים כלליים ביותר של תפילות (ואף זמני תפילות), אך נראה כי נוסח התפילה וזמנה היו גמישים, משוחררים וספונטניים. התפילה עולה במקורות כתנועה אנושית חופשית המגיבה להקשרי חיים פרטיים ומתאימה להם.

המסורת התנאית עיצבה מחדש את התפילה. היא העניקה לה צורות חדשות ונתנה בה קבע. חכמים הפכו את התפילה לחובה הלכתית, יצרו לה נוסח מסודר וקבעו זמנים לשלוש התפילות של היום.²

¹ משנה ברכות פ"ד מ"א.

² את המהלכים הללו ניתן לראות כחלק מניסיון רחב ומקיף של חכמים לתמוך ולהחזיק את עולם הרוח היהודי לאחר החורבן. חורבן המקדש וביטול התמיד עוררו צורך עז במדיום אחר של קשר קבוע בין האדם לא-לוהים. טבעי היה כי התפילה העתיקה תהיה זו שתהווה התחליף לעבודת המקדש. כבר

מהלך נתינת הקבע בתפילה עורר קולות של ביקורת בעולם התנאי. התפילה המנוסחת והקבועה בזמן פגעה בתפילה האישית החופשית בה יכולים להתנסח תחנוני האדם: 'רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים'.³ מיסוד התפילה והפיכתה לעבודה מסודרת כעבודת המקדש איימו לקטוע את תנועתה המשוחררת והתחנונית של התפילה. הדי המתח שבין תפילת הקבע ותפילת התחנונים המשיכו להישמע בתקופת האמוראים ונהיו לציר המארגן של סוגיית הפתיחה ושל סוגיות הפרק הרביעי בכלל. כפי שנראה, סוגיית הגמרא בשלושת חלקיה, מעשירה ומשכללת את המתח שבין הקבע והתחנונים בעזרת דמויות, דימויים ומושגים מקוטבים. מתח זה המשיך לכוונן רבות מהסוגיות ההלכתיות והמחשבתיות על התפילה היהודית לאורך הדורות.

א. הותיק והטועה

המשנה הגדירה את זמני התפילות כמשבצות זמן על ידי קביעת סוף הזמן של כל תפילה. התפילה במשנה מתוחמת בזמן ואפשרית מספר שעות ביום. סוגיית הגמרא פותחת בהצעה של שתי אלטרנטיבות:

- (א) ורמינהו: מצותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום!
 כי תניא ההיא - לותיקין, דאמר רבי יוחנן: ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה.
 (ב) וכולי עלמא עד חצות ותו לא? והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן: טעה ולא התפלל ערבית - מתפלל בשחרית שתיים, שחרית - מתפלל במנחה שתיים!

במקורות התנאיים מוזהה נתינת הקבע לתפילה עם הניסיון להציע אופן של קשר אשר ימשיך את איכויות העולם המקדשי אל המציאות הבתר-חורבנית: 'כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים לתפילה. מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות...' (תוספתא ברכות פ"ג ה"א).

³ משנה ברכות פ"ד מ"ד, וראו אבות פ"ב מ"ג.

כולי יומא מצלי ואזיל, עד חצות - יהבי ליה שכר תפלה בזמנה,
מכאן ואילך - שכר תפלה יהבי ליה, שכר תפלה בזמנה - לא יהבי
ליה.⁴

בשתי קושיות המתארגנות סביב מימרות של ר' יוחנן מציירת הגמרא שתי דמויות מקוטבות המייצגות יחסים הפוכים עם התפילה וזמנה: הוטיק והטועה.

דמותו של הוטיק מייצגת מהימנות, דיוק והקפדה מסורתית. הוטיק המזוהה עם הישן והקדום נושא חכמה וסוד עתיקים לגבי עבודת התפילה והזמן. תפילת הוטיק מתרחשת ברגע מדויק בזמן - 'עם הנץ החמה'. תפילה זו מהווה אלטרנטיבה ראשונה לזמני התפילה במשנה. לעומת התפילה במשנה שזמנה האפשרי נמשך על פני כמה שעות, תפילת הוטיק מתאפשרת ברגעים מדויקים ומכוונים, עם השתנות היום. הוטיק פותח את יומו באופן מדויק ומבנה את המשך יומו, את תפילותיו ואת אופן קיומו כסימביוטיים עם העולם ועם הזמן. השתנות היום מניעה אותו אל שלוש התפילות - 'כנגד ג' פעמים שהיום משתנה על הבריות'.⁵ תפילת הוטיק מתקיימת בתוך העולם ובזכותו - היא חיה בהתאמה מושלמת עם תנועת הצומח, החי, המאורות והרקיעים המהווה מרכבה לתפילת האדם. העולם המשתנה צובע את התפילה, עוטף אותה ומגיש ומעלה אותה בצורה מכוונת לפני המקום.

בקוטב השני עומד האדם הטועה. תפילתו של הטועה מסמלת מצב לא מדויק. זוהי אלטרנטיבה למשנה מהעבר השני. בעוד תפילת הוטיק הציגה יחס מדויק והדוק של התפילה, העולם והזמן, תפילת הטועה מהווה פתח לתפיסה שהתפילה אינה כבולה בכלל לזמן מסוים. אולם, חוסר הדיוק והפספוס שבתפילה זו יכולים להעיד דווקא על קרבה ואינטימיות שחש המתפלל עם תפילתו. התפילה האישית חופשית ומשחררת מהגדרות הזמן ומהמתרחש במרחב הפיזי של העולם. דמותו של הטועה מציעה גישה קרובה ונגישה ביחס לתפילה ולמושאה. התפילה מתחילה ברצונו של האדם ותלויה בהכרעתו

⁴ ברכות כו ע"א.

⁵ ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

ובסדר יומו האישי. הטועה מרגיש בנוח וכך תפילתו הופכת לאפשרית תמיד 'כולי יומא מצלי ואזיל'. ברקע תפילה זו נמצאת תפילתו של ר' יוחנן: 'ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו'.⁶ אוזנו של הא-ל אליו מכוונת התפילה פתוחה ומאזינה בכל עת. העולם מהווה לגבי הטועה ולגבי תפילתו מרחב אינטימי וביתי נטול זמן, לחץ ושכר. במרחב זה עולה תפילה שאינה תלויה בזמן ובעולם חיצוני הנובעת מעומק פרטיותו וחופשיותו של האדם.⁷

שתי הדמויות שמעלה הגמרא מציעות קטבים שונים המאתגרים את תפיסת המשנה את זמן התפילה. בקוטב הראשון עומדת תפילת הותיק, התפילה המדויקת שקוראת תיגר על הגדרת הזמן הרחבה של המשנה. בקוטב השני ניצבת תפילתו של הטועה, תפילה חסרת זמן בה האדם יכול להתפלל מתי שירצה.

לפני הצעד הבא ובחירת הכיוון של הגמרא, כדאי לשים לב לחשיבות שבעצם ההצבה של שתי הדמויות. בציור דמותם של הותיק והטועה ממשכה הגמרא בדרכה את המתח הקדמון שבין הקבע לתחנונים בראש הסוגיא: דמותו של הותיק בצד הקבע ודמות הטועה בצד התחנונים.⁸

⁶ שם פ"א ה"א. מימרא זו באה במקומות שונים כדי לבסס את העמדה לפיה ניתן להתפלל תפילות נוספות ואין בכך שום הפסד.

⁷ בתפילת הטועה ניתן לחוש משב רוח חדש-ישן של תפילה וקיום דתי שונים. תפילה זו מבוססת על אינטימיות מסוג אחר, אינטימיות של ברית המכסה בחמלה על טעויות ואיחורים. כמו ילד שלא מצליח לעמוד בכללים, החסיד מפספס את זמן התפילה ובכך זוכה לגלות קשר ורחמים שאינם תלויים בדבר. הוא מסוגל להתרפק על האיחור והפספוס – גם הם גילוי של אהבה. תפילת הטועה בעצמה משתנה – היא מקבלת לתוכה את התעייה, הפיזור והחלימה בהקיץ כצורות נוספות של תפילה.

⁸ החלטתי לא לדרון בגוף המאמר בשאלה מהי מגמת הסוגיה בחלקיה השונים ביחס לציר הקבע-תחנונים אלא להתמקד בהצפת התכנים והדימויים המעשירים את הדין ופותרים את הצדדים השונים בו. לקראת הסוף נשוב אל מגמת הסוגיה ואל האיזון החדש שנוצר בין הקבע והתחנונים.

ער כאן נראה כי מגמת הסוגיה לחזק את האופק של תפילת הטועה. את הברייתא הראשונה - 'מצותה עם הנץ החמה', צמצמה הגמרא וזיהתה אותה עם דמותו של הותיק המסמלת הקפדה יתירה והידור מצווה שאינם משורת הדין. מנגד, את מימרת ר' יוחנן על המקרה הייחודי של הטועה הרחיבה הגמרא לאמירה כוללת ביחס לתפילה. עצם השימוש במימרא מתחום התשלומים אשר בבסיסו ההנחה כי התפילה פוספסה - מבהיר כי הגמרא מתעקשת לייצר אופק חופשי זה. בנוסף, הכנסת מושג השכר הזר

ב. קרבן ורחמים

איבעיא להו: טעה ולא התפלל מנחה, מהו שיתפלל ערבית שתיים?
אם תמצא לומר טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים -
משום דחד יומא הוא, דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אבל
הכא - תפלה במקום קרבן היא, וכיון דעבר יומו בטל קרבנו; או
דילמא, כיון דצלותא רחמי היא - כל אימת דבעי מצלי ואזיל?

בשאלה על היכולת להשלים תפילת מנחה שפוספסה מעשירה הגמרא את הדיון בשני מושגים נוספים - קרבן ורחמים. לפי הגמרא, אם התפילה היא במקום קרבן הרי שאי אפשר להשלימה בערבית מכיוון ש'עבר יומו'. אולם, אם התפילה היא 'רחמי' - אהבה ורחמים - ניתן להשלימה. מושגים אלו, המשמשים כיוונים שונים בחקירת הגמרא, חושפים איכויות נוספות של הקטבים שראינו - הקבע והתחנונים והותיק והטועה.

התפילה שהיא במקום קורבן ממשיכה את האופק של תפילת הקבע של הותיק. הקרבת הקורבן תלויה בזמן וביום ומתרחשת באופן מסודר וקבוע. לכל קורבן יש מרכיבים קבועים וסדר מדויק. הקרבת הקורבן היא טקס מדוקדק התלוי בזמן וביום. במקדש, העבודה מקבילה לזמן ותלויה בהתרחשויות היום.⁹ הקרבת התמידים (אותה נמצא בהמשך הסוגיה) המהווה בסיס לכל עבודת המקדש תלויה בזריחת החמה ובשקיעתה. המקדש כולו מגיב לתנועת המאורות, פותח את שערו, הומה ונסגר במקביל לתהליכים האסטרונומיים של היום. בכל יום יש קורבנות מסוימים אשר צריכים להיות מוקרבים בו ואין

לעולם התפילה ויצירת החילוק המפתיע (הי רביד, אני לא מצליח לעשות כאן הערת שוליים... אולי עדיף 'מפתיע' במקום 'מוזר'? הרי זה חילוק שאנחנו מכירים ממקומות אחרים) מקבל! בין 'שכר תפילה' ו'שכר תפילה בזמנה' מבהירים גם הם את מגמת הגמרא לבסס תפילה שאינה ככולה לזמן ואף קודמת לו. בכך מחזקת הגמרא את הגישה העומדת בבסיס תפילת הטועה.

⁹ לדוגמא: 'אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון והוא אומר היין' (משנה תמיד פ"ג מ"ב).

אפשרות להשלימם ביום אחר. לפיכך, לפי הגמרא - אם התפילה היא כמו קורבן, הרי שהיא ייחודית לרגע ספציפי ובטלה לחלוטין בחלוף היום.

כפי שראינו, לקשר של התפילה עם הקורבן ועבודת המקדש יש שורשים כבר בתקופת התנאים: 'וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תפלה קרויה עבודה'.¹⁰ האדם העומד להתפלל מתוך עמדה זו ניצב ככהן בחצר המקדש, חש חלק מציבור ומסיפור גדול, מבקש לדייק במעשיו, לנכוח במקום ובזמן, ולהיות מסונכרן באופן מושלם עם היום והמרחב.

לעומת תפילה זו, ישנה תפילת הרחמים המצטרפת לצד של תפילת הטועה והתחנונים.¹¹ האדם העומד לפני ה', מתפלל ומבקש להכניס עצמו למרחב של רחמים. זהו המרחב נטול הזמן בו התפילה אפשרית תמיד. תפילה זו משמשת רחם אימהי בו אין חוקים וכללים, הוא קודם להבניות חברתיות, לציבוריות ולזמן האנושי. בתפילה זו, שהיא תפילה פרטית ואישית, ישנם אהבה ורחמים אינסופיים והיא מזינה וזמינה תמיד. בתפילת התחנונים האדם נעטף בחיבוק מרחם ומנחם ואז מעז לבקש בפשטות, להתחנן ולעורר רחמים כילד. לפי הגמרא, אם התפילה היא אכן 'רחמי', ניתן להשלימה גם בחלוף היום, בערבית.¹²

¹⁰ ספרי דברים, פיסקא מא ד"ה 'ולעבדו'. (צריך לנסות להרחיב ולהנביע את תיאור הקרבן) (רביד, שים לבך אם רצית להרחיב פה עוד). נראה לי שזו הערה ישנה ושכן הרחבתי במקום אחר..

¹¹ כמאמר ר' שמעון: 'אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים' (אבות פ"ב הי"ג).

¹² נראה כי מגמת הגמרא ממשיכה - להעמיד את התפילה בצד הרחמים ולעצבה כאפשרית במשך כל היום כולו. בעזרת מימרא נוספת של ר' יוחנן מוכיחה הגמרא כי ניתן להשלים מנחה בערבית ואין בזה משום דבר יומו בטל קורבנו'. את הברייאא הסותרת, המציפה אל פני השטח את התפיסה לפיה 'מעוות לא יוכל לתקון' וכי אי אפשר להשלים מנחה שפוססה בערבית, מעמידה הגמרא במצב של 'בטל במזיד' וכך משאירה את הרחמים כמצב הבסיסי והראשוני של התפילה.

ג. אבות ותמידין

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום; רבי יהושע
בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. [...]

את הסוגיה חותמת מחלוקת אמוראים בשאלה מי תיקן או כנגד מה תוקנו
התפילות. דרך מחלוקת עקרונית זו מצרפת הגמרא שני מסמנים אחרונים לציר
הקבע-תחנונים - האבות והתמידין.

לפי ריב"ל התפילות תוקנו כנגד התמידים. תפיסה זו, כמו תפיסת התפילה
כקרבן, מעצבת את התפילה כעבודת קודש קבועה, מסודרת וטקסית. התפילה
סומכת על התבנית המקדשית של התמידים אשר פותחים וסוגרים את
ההתרחשות במקדש במקביל להתרחשויות היום. זמן התפילה לפיכך הוא
קבוע, מדויק, ובלתי ניתן להשלמה. כמו כן, התפילה בעצמה אינה מרחב
התחנונים של האדם הפרטי אלא היא כמו חובה המוטלת על הציבור. מול
תפילה זו ניצבת התפילה שתיקנו האבות:

תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית -
שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה
אלא תפלה, שנאמר ויעמד פינחס ויפלל; יצחק תקן תפלת מנחה -
שנאמר ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא
תפלה, שנאמר תפלה לעני כי - יעטף ולפני ה' ישפך שיחו, יעקב
תקן תפלת ערבית - שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא
תפלה, שנאמר ואתה אל תפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם
רנה ותפלה ואל תפגע ביי".

תפילת האבות, כפי שהיא מתבררת גם בברייתא בגמרא, מבוססת על תנועות
אנושיות ראשוניות ופשוטות - עמידה, שיחה ופגיעה. האבות מייצגים קשר
ראשוני ובלתי אמצעי עם א-לוהים. תפילתם חפה מתבניות הלכתיות-דתיות-
תרבותיות, היא קודמת לשפה, למערכת החוק ולמערכת המקדש. האבות

נושאים את אמנות התפילה שהיא חכמה עתיקה הנטועה באדם.¹³ 'האבות הן הן המרכבה' - בעמידה הראשונית ביותר נוכח פני ה', האבות מתקנים את התפילה בעולם ומכוננים את הקשר שבין אדם וא-לוהים. הגוף כצלם א-לוהים ותנועות האדם השונות מהדהדים נוכחיות א-לוהיות בעולם. לעומת תפילת התמידין שנתקנה על-ידי החכמים המבנים ומסדרים את החוק והמציאות, האבות מציעים הוויה טבעית הקודמת להבניות התרבות והחוק אשר מתוכה עולה תפילה שהיא צורת נוכחות אישית, ספונטנית וחייה לפני הא-ל.

קשה לזהות את תפילת האבות גם עם קוטב התחנונים שהתעצב בסוגיה. הפסוקים מהם לומדת הברייתא את תפילות האבות, מתארים תנועות ראשוניות יותר מבקשת הרחמים ומהתחנונים. תפילת האבות קודמת לתפילת החכמים אך היא קודמת גם לתפילה האימהית של האהבה והרחמים. האבות מציעים תנועה של תפילה שעוד לפני הסדר הקבוע והמסודר ועוד לפני הנזקקות האנושית ובקשת הרחמים. תפילת האבות קודמת לכל הקונספציות - הן של הקבע הן של התחנונים. היא קודמת למילים, למיתוס, לריטואל, למציאות תרבותית קונקרטי ולהרגשה פרטית. זו תפילה מסדר אחר שמתחילה בעצם הנוכחות של האדם החי בעולם, היא עמידה את פני ה' - "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פָּנָיו ה'".¹⁴

בנוסף, גם תפילות האבות קבועות בזמנים מסודרים של היום - זו אינה התפילה אותה האדם יכול להתפלל כל היום. באופן אבסורדי, התפילה החופשית ביותר של האדם מתאימה לעולם ולזמנים הקבועים בו. אלמנט הקבע בזמן אימננטי לתפילת האבות שאמנם נוטה לצד התחנונים אך קודמת גם לו. כך, בדיון בהמשך הפרק על תפילת התחנונים נגלה כי תפילת התחנונים היא דווקא זו שבאה 'עם דמדומי חמה' כתפילת הותיקין.¹⁵ רגעי ההשתנות של היום אינהרנטיים לתפילה. הם מעוררים ומצמיחים את התפילה החופשית הנטועה

¹³ 'וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', מיד תפסו להם אומנות אבותם אומנות אברהם יצחק ויעקב' (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח, מסכתא דויהי, פרשה ב ד"ה 'וישאו בני').

¹⁴ בראשית יט, כז.

¹⁵ ברכות כט ע"ב.

באדם - תפילה שגילויה הראשוני הוא עצם הנוכחות האנושית האחרת בעולם, ושכוחה גם האדם מתחיל להשתנות.

לאחר הקיטוב המוכר שהסוגיה פיתחה - בין הקבע והתחנונים, בין תפילת הותיק לתפילת הטועה, ובין הקורבן לרחמי - ניתן לזהות מיזוג עדין של הקטבים דרך מושגי האבות והתמידין וחתומת הסוגיה.¹⁶

אמר לך רבי יוסי ברבי חנינא: לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום, ואסמכינהו רבנן אקרבתות.

תפילת האבות שהיא התפילה הראשונית ביותר, אותה ניתן להביע בעמידה פשוטה ונכוחה, עומדת ביסוד כל תפילה, לפני התחנונים ולפני הקבע. היא נתונה באדם מבראשית. היא מתחילה בגוף, בתנועות ובתחושות של האדם כיציר כפיו של א-לוהים. היא המרכיב האנושי בתפילת העולם.

מתוך תפילת האבות, אנו נפנים אל תפילת התחנונים. הברייתא מלמדת כי התפילה הגולמית של האבות, והשמות של התנועות השונות בה, משותפים גם לתפילות התחנונים המוכרות: תפילת משה, תפילת פנחס ותפילת דוד המלך. מתוך השהייה בתנועה הקודמת לשפה, לחוק ולתרבות, דעתו של אדם מתחוננת והוא פנוי לתפילה: 'כמה ישהה בין תפלה לתפלה? [...] כדי שתתחונן דעתו עליו'.¹⁷ במציאות האבות ('גדלות'), רגעים אלו הם בעצמם תפילה. לאחר מכן יכולה לבוא תפילת התחנונים הפרטית, מתוך התעוררות של תחושת חוסר, נזקקות ותלות עמוקה של האדם ברחמי שמיים. תנועות אלו סמוכות על תפילת הקבע ופותחות אותה - על הזמנים הקבועים שביום ועל ההבניות התרבותיות

¹⁶ אולי באופן לא מכוון, ההיפוך של האבות והתמידין בסדרם מבטא רעיון זה. לאורך הסוגיה הדימויים והייצוגים מסודרים כך שקוטב הקבע מנוסח ראשון ואז קוטב התחנונים (קבע ותחנונים, ותיק וטועה, קרבן ורחמים). בסוף הסוגיה מתהפך הסדר - אבות ותמידין. בנוסף, בחזרה לחלקים הראשונים של הסוגיה נוכל לראות נקודות בהן הסוגיה לא בוחרת לחלוטין בקוטב התחנונים ומגבילה אותו. העמדת הגמרא את הברייתא של 'מעוות לא יוכל לתקון' במזיד מעידה כי גם לתפילת התחנונים אותה ניתן להתפלל כל היום - יש גבול.
¹⁷ ברכות ל ע"א.

והדתיות שמביעות גם הן תפילה עמוקה. תפילת האבות מתלבשת בקונספציות ומתקיימת דרכן. החכמים בונים לה כלים קבועים ותבניות קיום. כך, תפילת הקבע משתחררת מהדימוי המקובע והיבש שסותר את התחנונים ומתחברת לשורשיה העתיקים בתפילת האבות. היא קובעת במציאות נקודות אפשריות ('עת רצון') של תפילה חופשית. תפילת הקבע כתפילת הקורבן חושפת משהו מתפילת האבות הקדומה - תפילה שאין בה בקשה, תפילה חופשית המשחררת אפילו מתפיסתו ומרצונו של האדם. אלמנט הקבע שנחשף בתפילת האבות מעניק לתפילת התחנונים כנפיים. התחנונים, הרחמים והאהבה שעולים בתפילה זו משתחררים גם הם. האדם מרחיב אותם אל העולם.